

Μια Μετριοπαθής Πρόταση
για την επίλυση
της κρίσης του ευρώ

των

ΓΙΑΝΗ ΒΑΡΟΥΦΑΚΗ
JAMES K. GALBRAITH
STUART HOLLAND

Πρόλογος
MICHEL ROCARD

Μετάφραση: Ρούλα Τσιτούρη

 ΠΟΤΑΜΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2014

Απέναντι όχθη/1

Επιστημονικός διευθυντής: Γιώργος Καλπαδάκης

Γιάνης Βαρουφάκης, James K. Galbraith, Stuart Holland
Μια Μετριοπαθής Πρόταση
για την επίλυση της κρίσης του ευρώ

© Les petits matins/Institut Veblen, 2014 για τη μετάφραση
© 2014, για την ελληνική γλώσσα ΠΟΤΑΜΟΣ

Επιμέλεια: Δημήτρης Παπακώστας
Σχεδιασμός εξωφύλλου: ΚΕΙΚ Bureau
Σελιδοποίηση: Βίβιαν Γιούρη

Εκδόσεις ΠΟΤΑΜΟΣ
Ξενοκράτους 48, 106 76 Αθήνα,
τηλ. 210 7231271, 215 5403723, fax 210 7254629
www.potamos.com.gr, info@potamos.com.gr

ISBN 978-960-545-038-0

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	9
Προλεγόμενα	13
Εισαγωγή	23
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ Η φύση της ευρωπαϊκής κρίσης	
<i>Τραπεζική κρίση</i>	31
<i>Κρίση δημόσιου χρέους</i>	33
<i>Επενδυτική κρίση</i>	39
<i>Ανθρωπιστική κρίση</i>	43
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ	
Τέσσερις αναπόφευκτοι πολιτικοί περιορισμοί	45
ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ Η Μετριοπαθής Πρόταση	
<i>Τέσσερις Κρίσεις, τέσσερα Μέτρα</i>	55
<i>1ο Μέτρο</i>	56
<i>2ο Μέτρο</i>	60
<i>3ο Μέτρο</i>	67
<i>4ο Μέτρο</i>	79
Περίληψη	87
Επίλογος	95

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετριοπαθής Πρόταση: εκπληκτικός τίτλος. Η πρόταση είναι όντως μετριοπαθής. Αφενός, γιατί δεν εγείρει καμιά απαίτηση αλλαγής των Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης· αφετέρου, γιατί δεν θίγει ευθέως την εθνική κυριαρχία των κρατών-μελών, κυρίως της Γερμανίας· τέλος, γιατί φαίνεται πως εδράζεται στη γνώση των οικονομικών διεργασιών, χωρίς να προκαλεί θορυβώδεις διαμάχες μεταξύ θεμελιωδών αλλά συχνά αντικρουόμενων θεωρητικών αρχών.

Εντούτοις, ως προς το φιλόδοξο και ευφυές του εγχειρήματος, και κυρίως ως προς το διακύβευμα, κάθε άλλο παρά ως μετριοπαθή θα τη χαρακτηρίζα.

Η φιλοδοξία είναι παρούσα ήδη από τον τίτλο: «επίλυση της Κρίσης του Ευρώ». Βρισκόμαστε στο μέσον μιας κρίσης εδώ και πέντε-έξι χρόνια. Οι διορθωτικές επεμβάσεις που υπέστησαν διαδοχικά οι μηχανισμοί, οι διαδικασίες και οι θεσμοί κοινωνικής αλληλεγγύης που περιβάλλουν το ευρώ προκάλεσαν καινούργιους κλυδωνισμούς και οδήγησαν σε μια νέα τάξη πραγμάτων, που τις περισσότερες φορές δεν κατάφερε να καθησυχάσει παρά μόνο πρόσκαιρα πολλούς από τους εμπλεκόμενους φορείς.

Παρά το ότι η κρίση δεν βρίσκεται πλέον μπροστά μας, το γεγονός ότι το δημόσιο χρέος έχει μεγαλώσει σχεδόν σε

όλες τις χώρες, σε μια προσπάθεια να περιοριστούν οι συνακόλουθοι κίνδυνοι του ολέθριου κραχ των ετών 2006-2008, έχει εγκαταστήσει κατά τρόπο μόνιμο πλέον την απειλή μιας ενδεχόμενης χρεοκοπίας σε πολλές από τις δεκαοκτώ χώρες της ευρωζώνης και κατ' επέκταση στο ίδιο το ευρώ. Η απειλή αυτή δεν στρέφεται μονάχα κατά του νομίσματος, αλλά και κατά της πολιτιστικής δράσης που οι δεκαοκτώ αυτές χώρες θα έπρεπε να αναλαμβάνουν ώστε να αποκτήσουν εκ νέου συλλογική δύναμη αντάξια της ιστορίας τους. Κατά συνέπεια, η κρίση είναι εν δυνάμει και παγκόσμια και γεωπολιτική, όπως ακριβώς και η φιλοδοξία να υπερκεραστεί.

Η ευφυΐα της πρότασης είναι κι αυτή ανάλογη της φιλοδοξίας της. Συνδυάζει γνώσεις που σπάνια απαντώνται μαζί σε μια προσπάθεια σύγκλισης θέσεων οι οποίες φαντάζουν αντικρουόμενες, δεδομένου ότι καλούνται να συνάδουν τόσο με τη μακροοικονομία και την οικονομική επιστήμη όσο και με το ευρωπαϊκό δημοσιονομικό δίκαιο. Η πρόταση συνδυάζει αφενός τη λεπτή χρήση των στενών περιθωρίων αυτονομίας που έχουν παρασχεθεί από τα κράτη-μέλη της ευρωζώνης σε συγκεκριμένους θεσμούς (π.χ. την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα), υπό συνθήκες μάλιστα πλήρους δυσπιστίας των κρατών που τους δημιούργησαν (αλλά και μεταξύ των κρατών και των θεσμών που αυτά δημιούργησαν), και αφετέρου τα μαθήματα που έχει να μας διδάξει μια οικονομική επιστήμη η οποία ταλανίζεται, εδώ και δεκαετίες, από τον μονεταρισμό. Η πρόταση αυτή, λοιπόν, καταδεικνύει κάτι που φαντάζει δυσπρόσιτο και ουτοπικό: ναι, ασφαλώς και θα μπορούσε να υπάρξει λύση στην Κρίση του Ευρώ.

Αφήνω στον αναγνώστη την έκπληξη και την ικανοποίηση της ανακάλυψης. Το μόνο που μπορώ εγώ να πω είναι ότι δεν

εντόπισα κανένα σοβαρό λόγο που να καθιστά την πρόταση ανεφάρμοστη και το εγχείρημα αδύνατο.

Ως προς το διακύβευμα, ενδέχεται να είναι ακόμα σοβαρότερο από αυτό που προαναγγέλλουν οι συγγραφείς της παρούσας πρότασης. Συνίσταται απλά στο να μάθουμε αν ολόκληρη η Ευρώπη είναι καταδικασμένη από τις αδυσώπητες συνέπειες των οικονομικών εξελίξεων σε μια δραματική ύφεση που δεν της αφήνει κανένα περιθώριο πέρα από τη φθίνουσα πορεία, ή αν μια άλλη θεώρηση των οικονομικών μηχανισμών και των κανόνων που τους διέπουν μπορεί να διανοίξει λιγότερο ανησυχητικές προοπτικές. Τα κράτη στα οποία απευθύνεται η Μετριοπαθής Πρόταση οφείλουν να απαντήσουν σ' αυτό ακριβώς το διακύβευμα. Το όφελος από τη θετική ανταπόκριση στην Πρόταση, την οποία θεωρώ αναγκαία, θα είναι η κατάρρευση των επικίνδυνων μαλθουσιανών παραδοχών, που την παρούσα στιγμή συνηγορούν στην καταδίκη μας.

MICHEL ROCARD

τ. Πρωθυπουργός της Γαλλικής Δημοκρατίας

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Οι ρίζες της Μετριοπαθούς Πρότασης πάνε αρκετά πίσω στο χρόνο.

Το 2003 πρωτοσυζητήσαμε με τον Stuart Holland τα δομικά, αρχιτεκτονικά, προβλήματα της ευρωζώνης, πεπεισμένοι ότι η Συνθήκη του Μάαστριχτ, η απουσία ευρωζωνικής επενδυτικής πολιτικής και η ασυδοσία των ευρωπαϊκών τραπεζών θα «γονάτιζαν» κάποια στιγμή την Ευρώπη και θα δημιουργούσαν συνθήκες βαθιάς ευρωπαϊκής κρίσης. Βέβαια, εκείνη την εποχή της... «ισχυρής Ελλάδας», και της υπέρμετρης αισιοδοξίας που προκαλούσε ο πακτωλός δανείων που έδιναν ακατάσχετα οι τραπεζίτες του Βορρά, οι φόβοι μας θεωρούνταν παρανοϊκοί (από τους ίδιους ανθρώπους που διαχειρίζονται σήμερα την κρίση και αρνούσαν τότε ότι θα έρθει).

Μάλιστα προ των βουλευτικών εκλογών του 2004, στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου, από κοινού με τον Stuart προτείναμε στον τότε Πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, τον κ. Γιώργο Παπανδρέου, να συμπεριλάβει στο προεκλογικό του маниφέστο την ιδέα μιας νέας ευρωπαϊκής επενδυτικής πολιτικής που να χρηματοδοτείται από ευρωμόλογα έκδοσης του Ευρωπαϊκού Επενδυτικού Ταμείου (ΕΕΤ) υποστηριζόμενα από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Και πάλι η πρότασή μας απερ-

ρίφθη μετά πολλών επαίνων από το οικονομικό επιτελείο του τότε κυβερνώντος κόμματος.

Η πρότασή μας για επενδυτικά ομόλογα του ΕΕΤ έχει κι αυτή μακριές ρίζες. Πράγματι, το 1993 ο Stuart, ως σύμβουλος του Jacques Delors, είχε καταφέρει να πείσει τον τότε Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να ιδρύσει το ΕΕΤ για ένα βασικό λόγο: να αντισταθμίσει τα αποτελέσματα του αποπληθωρισμού που θα προκαλούσε η εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ.¹ Αν και ο κ. Delors είχε πειστεί, καθώς ίδρυσε τελικά το ΕΕΤ, η πρόταση του Stuart να εκδίδει το Ταμείο αναπτυξιακά ομόλογα εκ μέρους της ευρωζώνης (ουσιαστικά, ευρωομόλογα) παραγκωνίστηκε το 1994, για δύο λόγους:

- εξαιτίας της σθεναρής αντίστασης που συνάντησε από τη γερμανική πλευρά, αλλά και από τη Γενική Οικονομική Διεύθυνση της Κομισιόν, και
- επειδή ο Πρόεδρος της Γαλλίας, François Mitterrand, αν και ήταν σύμφωνος με την πρόταση Delors - Holland, αποφάσισε να μην την υποστηρίξει ενάντια στη βούληση του Καγκελάριου Helmut Kohl.

Μάλιστα, σε ιδιωτική συνομιλία με τους Delors - Holland, ο Πρόεδρος Mitterrand τους είπε: «Αυτό που μου προτείνετε είναι σωστό. Ο Helmut κι εγώ όμως δεν έχουμε τη δυνατότητα

1. Stuart Holland, *The European Imperative: Economic and Social Cohesion in the 1990's* [Η ευρωπαϊκή επιταγή: Οικονομική και κοινωνική συνοχή τη δεκαετία του 1990], Αναφορά προς την Κομισιόν, Νότιγχαμ, Spokesman Press, 1993. Πρόλογος του Jacques Delors.

να το περάσουμε τώρα. Όταν όμως, μετά από δέκα ή δεκαπέντε χρόνια, θα έρθει μια μεγάλη κρίση, οι διάδοχοί μας είτε θα πρέπει να δημιουργήσουν τέτοιους μηχανισμούς είτε η νομισματική ένωση θα καταρρεύσει».

Το 2007-2008, όταν ξεσπούσε η παγκόσμια κρίση, ξανασυναντηθήκαμε (αρκετές φορές) με τον Stuart, μοιραζόμενοι τον φόβο ότι η ευρωζώνη θα χτυπηθεί αλύπητα από το ωστικό κύμα που ερχόταν από τη Wall Street. Όπως και έγινε. Εκείνη την εποχή (ήδη από τα τέλη του 2006), οι δικοί μου διάυλοι επικοινωνίας με την «εξουσία» είχαν διακοπεί, μετά τη διαφωνία μου με τον Γιώργο Παπανδρέου και το περιβάλλον του, και καθώς είχα παραιτηθεί από σύμβουλός του. Ο Stuart όμως, ο οποίος διατηρούσε άριστες σχέσεις, προσπάθησε να μεταφέρει στον ηγέτη που σύντομα θα γινόταν πρωθυπουργός της Ελλάδας, και ο οποίος μάλιστα ήταν ήδη Πρόεδρος της Σοσιαλιστικής Διεθνούς, την ανάγκη να ηγηθεί μιας πανευρωπαϊκής πολιτικής κίνησης για τη δημιουργία νέων λειτουργιών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων, με σκοπό την αντιμετώπιση της κρίσης που ερχόταν. Όπως το περίμενα, και είχα προειδοποιήσει τον Stuart ότι θα συνέβαινε, δεν υπήρξε κάποια ανταπόκριση.

Έτσι, όταν πλέον το ωστικό κύμα παρέσυρε το ελληνικό δημόσιο στη μαύρη τρύπα της χρεοκοπίας, περί τα τέλη του 2009, ήταν προδιαγεγραμμένο ότι μια ακολουθία χρεοκοπιών (τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα) θα συμπαρέσυρε την ευρωζώνη σε μια βαθιά, μισανθρωπική, δομική, υπαρκτική κρίση. Από τον Δεκέμβριο του 2009, και με μεγαλύτερη ένταση τον Ιανουάριο του 2010, συγγράψαμε με τον Stuart

το προσχέδιο της Μετριοπαθούς Πρότασης - αν και τότε δεν είχαμε βρει ακόμη τον τίτλο της. Η ουσία της συνολικής μας πρότασης αποτελείτο:

- Από την αρχική πρόταση του Stuart για ένα πανευρωπαϊκό επενδυτικό πρόγραμμα χρηματοδοτούμενο από εκδόσεις ομολόγων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων, υποστηριζόμενες από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (πρόταση που αποτελεί τη βάση του 3ου Μέτρου, βλ. σελ. 67).
- Από μια δική μου πρόταση για κούρεμα των δημοσίων χρεών και παράλληλο συμψηφισμό των απωλειών (από αυτό το κούρεμα) των τραπεζών με τη ρευστότητα που τους παρείχε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (πρόταση που μετεξελίχθηκε στο 1ο Μέτρο, βλ. σελ. 56).
- Από μια νέα πρόταση (στην οποία καταλήξαμε από κοινού με τον Stuart) για τη διαμεσολάβηση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στην εξυπηρέτηση του κατά Μάαστριχτ νόμιμου δημόσιου χρέους από τα κράτη-μέλη, μέσω όμως ενός νέου εργαλείου: ομόλογα έκδοσης της ίδιας της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (πρόταση που αποτελεί τη βάση του 2ου Μέτρου, βλ. σελ. 60).

Αμέσως κινητοποιηθήκαμε για να διαδώσουμε την πρότασή μας αυτή. Κάποια στιγμή βρέθηκα στο Δουβλίνο, για να την παρουσιάσω, και σκέφτηκα ότι, για λόγους «μάρκετινγκ», χρειαζόταν να της δώσουμε κάποιο όνομα. Επηρεασμένος από το ιρλανδικό περιβάλλον, θυμήθηκα τη σατιρική *Μετριοπαθή Πρόταση (Modest Proposal)* του Jonathan Swift, ο οποίος, εν μέσω της μεγάλης οικονομικής-ανθρωπιστικής κρίσης

που μάστιζε την Ιρλανδία, με την πείνα να θερίζει τον ιρλανδικό λαό, και για να σοκάρει τους αναγνώστες του (ιδίως την αγγλική κοινωνία), πρότεινε να... μαγειρεύουν οι Ιρλανδοί τα παιδιά τους. Όταν είπα στο ιρλανδικό κοινό, χωρίς να το πολυσκεφτώ, ότι ίσως να την ονομάσουμε «Μετριοπαθή Πρόταση για την Επίλυση της Κρίσης του Ευρώ», προς τιμήν του Swift και των εμπειριών του ιρλανδικού λαού από βαθιές οικονομικές κρίσεις, εισέπραξα πολλά χαμόγελα αλλά και ικανοποίηση. Αργότερα πρότεινα στον Stuart τον τίτλο αυτό και συμφώνησε. Από τότε η εργασία μας, σε όλες τις εκφάνσεις της (έχει γραφτεί και ξαναγραφτεί πολλές φορές από το 2009), είναι γνωστή ως Μετριοπαθής Πρόταση.

Μέχρι το καλοκαίρι του 2010, πολύ λίγοι έδωσαν σημασία στη Μετριοπαθή Πρόταση, πεπεισμένοι ότι επρόκειτο για ελληνική κρίση που δεν θα μεταδιδόταν στις υπόλοιπες χώρες της ευρωζώνης (λόγω του Μνημονιακού Δανείου του Μαΐου του 2010 και της ίδρυσης του Ταμείου EFSF, που ήταν έτοιμο να παράσχει ανάλογα Μνημονιακά Δάνεια σε άλλες χώρες). Όταν όμως επιβεβαιώθηκαν οι προβλέψεις μας, τον Αύγουστο του 2010, με την επικείμενη κατάρρευση της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας, ξάφνου η Μετριοπαθής Πρόταση τράβηξε το ενδιαφέρον πολλών. Κι όταν έγινε σαφές ότι η κρίση μεταδιδόταν στην Ιταλία, το ενδιαφέρον αυξήθηκε κι άλλο. Μεταξύ εκείνων που προσυπέγραψαν τους βασικούς άξονες της Μετριοπαθούς Πρότασης, με άρθρα στο *Der Spiegel* και στους *Financial Times*, ήταν ο Giuliano Amato (τ. Πρωθυπουργός της Ιταλίας), ο Guy Verhofstadt (τ. Πρωθυπουργός του Βελγίου, νυν ηγέτης της Συμμαχίας Φιλελευθέρων και Δημοκρατών στο Ευρωκοινοβούλιο, και υποψήφιος της Συμμαχίας

αυτής για τη θέση του Προέδρου της Κομισιόν κατά την επόμενη τετραετία), ο Michel Rocard (τ. Πρωθυπουργός της Γαλλίας, που υπογράφει και τον Πρόλογο της παρούσας έκδοσης της Μετριοπαθούς Πρότασης), ο Mario Soares (τ. Πρωθυπουργός και Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Πορτογαλίας), ο Mario Samraio (τ. Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Πορτογαλίας), ο Enriquer Baron (τ. ηγέτης της Σοσιαλιστικής Ομάδας και Πρόεδρος του Ευρωκοινοβουλίου) και ο Jacek Saryusz-Wolski (Αντιπρόεδρος του Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, τ. Αντιπρόεδρος της Ευρωβουλής και Πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Ευρωβουλής).

Επιπλέον, οι ομάδες της Ευρωπαϊκής Αριστεράς και των Οικολόγων-Πρασίνων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενστερνίστηκαν με ενθουσιασμό την πρότασή μας. Έχει ενδιαφέρον ότι, όπως καταδεικνύει ο παραπάνω κατάλογος, η Μετριοπαθής Πρόταση έτυχε ενεργούς υποστήριξης από όλες σχεδόν τις πολιτικές πτέρυγες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Αν προστεθεί σ' αυτό τον κατάλογο και η Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Εργατικών Συνδικάτων (European Trades Union Council), γίνεται σαφές πως η Μετριοπαθής Πρόταση φαίνεται να έχει τη δυνατότητα συγκερασμού πολλών διαφορετικών απόψεων σε τέσσερις απλές προτάσεις εξόδου από την κρίση.

Τον Νοέμβριο του 2011, ο James K. Galbraith, καλός συνάδελφος, πανεπιστημιακός συνεργάτης και φίλος, διοργάνωσε στο Πανεπιστήμιο του Τέξας, και συγκεκριμένα στη Σχολή Δημόσιων Υποθέσεων που φέρει το όνομα του Lyndon B. Johnson, διεθνές συνέδριο για την Κρίση του Ευρώ με κεντρικό θέμα τη Μετριοπαθή Πρόταση. Έχοντας ήδη παρουσιάσει την Πρόταση στην Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ (New

York Federal Reserve) και στο Bloomberg της Νέας Υόρκης, το συνέδριο στο Τέξας μας έδωσε τη δυνατότητα να την επεξεργαστούμε καλύτερα, επωφελούμενοι από πολλά ενδιαφέροντα σχόλια των συμμετεχόντων. Λίγο αργότερα, ο James εντάχθηκε στην ομάδα των συγγραφέων της Μετριοπαθούς Πρότασης, μπολιάζοντάς την με ιδέες από την άλλη μεριά του Ατλαντικού.

Δυστυχώς, παρά την ευρεία αποδοχή της Μετριοπαθούς Πρότασης, είχαμε απέναντί μας την κατηγορηματική Άρνηση (με κεφαλαίο άλφα) της ευρωπαϊκής ηγεσίας (εκπορευόμενη από τη φιλοσοφία και τη στάση του Βερολίνου) να αποδεχθεί ότι η κρίση είναι συστημική, ότι απαιτεί μεθοδική αντιμετώπιση και ότι πρέπει να εφαρμοστούν προτάσεις όπως αυτή. Αντ' αυτών, η επίσημη Ευρώπη:

- δημιούργησε τον σαθρό Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ / ESM), ο οποίος δεν μπορεί να βοηθήσει ούτε στο χρέος ούτε στην τραπεζική κρίση, καθώς δανείζεται από τις αγορές στη βάση έκδοσης τοξικών, δομημένων ομολόγων,
- καθυσούχασε τις αγορές με την απειλή του προγράμματος OMT της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (βλ. σελ. 37-38),
- βασίζεται σε αποικιακού χαρακτήρα παρεμβάσεις στην Περιφέρεια (βλ. το νεοϊδρυθέν Ελληνικό Επενδυτικό Ταμείο, το οποίο υποχρηματοδοτεί ημι-ιδιωτική γερμανική τράπεζα, αντί για έναν σωστά δομημένο, πανευρωπαϊκό επενδυτικό θεσμό, όπως προτείνουμε στο 3ο Μέτρο), και
- ανακοίνωσε την τραπεζική ένωση στα λόγια ώστε να την υπονομεύσει στην πράξη.

Σήμερα, η επίσημη Ευρώπη ξηλώνει ακόμα και αυτά τα σαθρά αναχώματα που δημιούργησε, καταργώντας στην πράξη τον ΕΜΣ, «στέλνοντας» το πρόγραμμα ΟΜΤ στα Ευρωπαϊκά Δικαστήρια και επιμένοντας στην πλήρη επανεθnikοποίηση τόσο των κρατικών χρεών όσο και των τραπεζικών συστημάτων (υπό τη σκέπη της ψευδεπίγραφης τραπεζικής ένωσης). Τα μόνα που κρατούν ήσυχες τις αγορές, και έχουν ρίξει τα επιτόκια δανεισμού (ακόμα και της Ελλάδας), είναι:

(α) οι προσδοκίες αρνητικού πληθωρισμού που καλλιεργήθηκαν λόγω της κρίσης και των λιγοστών επενδύσεων σε όλη την Ευρώπη, και οι οποίες, εξ ορισμού, μειώνουν τα ονομαστικά επιτόκια δανεισμού την ώρα που εντείνουν την επενδυτική ένδεια της πραγματικής οικονομίας,

(β) η (καθυστερημένη) απόφαση του Βερολίνου να κρατήσει εντός της ευρωζώνης χώρες όπως η Ελλάδα και η Πορτογαλία, και

(γ) η αποφασιστικότητα της Γερμανίας και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας να δημιουργήσουν μια νέα φούσκα στις χρηματαγορές (βλ. την πρόσφατη έκδοση νέων ελληνικών ομολόγων από ένα κράτος βαθιά πτωχευμένο), που δίνει την εντύπωση υπέρβασης της Κρίσης του Ευρώ (ακριβώς όπως η προ του 2008 φούσκα, στις ίδιες αγορές, έδινε στους Ευρωπαίους την ψευδαίσθηση ότι αναπτυσσόμαστε σε στέρεες βάσεις), με στόχο τη συνέχιση στο διηνεκές της Άρνησης ότι η ευρωζώνη θεμελιώνεται επί της αρχικής της, μη βιώσιμης αρχιτεκτονικής.

Αποτέλεσμα είναι η Κρίση του Ευρώ να μεταμορφωθεί από κρίση στην αγορά ομολόγων σε βαθιά κρίση της πραγματικής οικονομίας. Έτσι, την ώρα που τα spreads στα επιτόκια

δανεισμού μειώνονται, κάτω από την επιφάνεια των χρηματαγορών οι πραγματικές οικονομίες των ελλειμματικών κρατών-μελών απομακρύνονται από εκείνες των πλεονασματικών, ολόκληρη η ευρωζώνη αποτελεί πηγή αποσταθεροποίησης για την παγκόσμια οικονομία και, το χειρότερο, οι Ευρωπαίοι πολίτες έχουν αρχίσει να βλέπουν τους ευρωπαϊκούς θεσμούς ως περιορισμούς στην ελευθερία και στις προοπτικές τους, στρεφόμενοι όλο και περισσότερο στον εθνικισμό και την ξενοφοβία.

Όπως συμβαίνει κάθε φορά που η πολιτική εξουσία αρνείται να έρθει αντιμέτωπη με μια βαθιά, αυτοτροφοδοτούμενη οικονομική κρίση, η συνέχιση των αδιέξοδων πολιτικών απαιτεί όλο και μεγαλύτερη διάθεση εκ μέρους των αρχών να συγκαλύπτουν την πραγματικότητα. Και όσο πιο πολύ συγκαλύπτεται η ζοφερή πραγματικότητα, τόσο μεγαλύτερες δόσεις αυταρχισμού απαιτούνται για να παραμένουν οι πολιτικές ελίτ κυρίαρχες της κατάστασης. Ο μεγάλος μας φόβος, λοιπόν, είναι ότι αυτός ο συνδυασμός αδιέξοδων οικονομικών συνταγών, αυξανόμενης φτώχειας και κοινωνικής αποσάθρωσης, συγκαλύψης της πραγματικότητας και επιταχυνόμενου αυταρχισμού εγκυμονεί τεράστιους κινδύνους για τη δημοκρατία απ' άκρου σ' άκρου της Ευρώπης.

Υπ' αυτό το πρίσμα, η Μετριοπαθής Πρόταση αποτελεί κάτι παραπάνω από ένα τεχνοκρατικό κείμενο που περιγράφει μέτρα οικονομικής πολιτικής. Αποτελεί το επιστέγασμα της προσπάθειάς μας να αντιμετωπιστεί η τοξική προπαγάνδα σύμφωνα με την οποία η καταστροφική πολιτική που ακολουθείται σήμερα ανά την Ευρώπη είναι, δήθεν, μονόδρομος. Δεν είναι μονόδρομος, αγαπητέ αναγνώστη. Το αντίθετο: είναι ο

δρόμος στον οποίο δεν έπρεπε, σε καμία περίπτωση, να περπατά η Ευρώπη. Στόχος της Μετριοπαθούς Πρότασης είναι να σκιαγραφήσει το μονοπάτι που έπρεπε, και που μπορούμε, να διαβούμε. Σκοπός της είναι, όπως γράφουμε στον Επίλογο, να δείξει στους λαούς της Ευρώπης ότι υπάρχει λελογισμένη, αποτελεσματική, άμεσα εφαρμόσιμη εναλλακτική πρόταση για την επίλυση της Κρίσης του Ευρώ. Και να αποκαταστήσει σε όλους μας την αυτοπεποίθηση που απαιτείται για να θέσουμε τους Ευρωπαίους ηγέτες προ των ευθυνών τους.

ΓΙΑΝΗΣ ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ